

U ovom broju možete pročitati:

- Medijske inicijative: *Media on line*
- Mediji, pravosuđe i policija: Sudska tajnost protiv novinarske javnosti
- Mediji i izbori: Izborne laži, fotografije i video trake
- Odnos bh televizija prema programskoj šemi
- Vijesti

Novosti o medijima

Svake druge sedmice
priprema agencija SAFAX,
Sarajevo
<http://www.mediaplan.ba>

◆ Novinarstvo i demokratija ◆ Mediji u tranziciji

Broj 68, Serija I

Sarajevo, 28. septembar 2000.

Medijske inicijative

Media on line

Media plan je 9. marta 1998. godine pokrenuo prvi medijski *on line* projekat u Bosni i Hercegovini – «Novosti o medijima». Izišlo je 68 brojeva koji su bili dostupni putem e maila na preko 300 adresa bosansko–hercegovačkih medija, novinarskih udruženja, medijskih analitičara i međunarodnih institucija. Sažetak se nalazio na internet stranici. Objavljivane su vijesti, analitički osvrti, monitorinzi i različita istraživanja u oblasti medija. Vjerujemo da je ovaj projekat pomogao opštoj informisanosti o stanju medija u Bosni i Hercegovini i da je bio podsticajan za sve one koji su radili na medijskoj tranziciji.

Od prvog dana svog pojavljivanja u javnosti «Novosti o medijima» su saradivale sa brojnim saradnicima iz regiona jugoistočne Evrope i nezavisnim medijskim organizacijama u Hrvatskoj, Sloveniji, Srbiji, Makedoniji i Albaniji. Ova saradnja rezultirala je idejom da se pokrene jedan regionalni časopis na internetu – *MEDIA ON LINE*, koji će pisati o medijskoj situaciji u regionu i taj način podsticati medijske komunikacije i razmjenu iskustava novinara, medija i medijskih istraživača u zemljama jugoistočne Evrope. Ideja o pokretanju regionalnog *on line* časopisa o medijima posebno je dobila na značaju osnivanjem komunikacijske mreže za podršku profesionalnom novinarstvu MEDIJSKE INICIJATIVE, a podržana je i od drugih medijskih grupa i mreža.

Sa zadovoljstvom možemo objaviti da se pripreme za početak ovog projekta privode kraju. Probni broj *Media on line* pojaviće se na internetu 26. oktobra 2000. godine. Od toga datuma više neće izlaziti «Novosti o medijima», ali će naši sadašnji čitaoci analitičko-

istraživačke tekstove iz produkcije Media plana i novinske agencije SAFAX moći naći na našoj redovnoj internet stranici i, naravno, u novom časopisu.

Media on line će izlaziti na bosanskom/hrvatskom/srpskom jeziku, kao i na engleskom i francuskom. Finansijsku podršku ovom projektu su dali francuska vlada i Media plan institut, a očekujemo i uključenje drugih donatora.

Mediji, pravosuđe i policija

Sudska tajnost protiv novinarske javnosti

Otkako postoji moderna država traju debate o ulozi medija u osjetljivoj sferi krivičnih postupaka. Francuska revolucija laniserala je ideju o načelu javnosti sudskih postupaka u čijem temelju je sadržana prije svega potreba da se na ovaj način obezbijedi pošteno suđenje. Od 19. vijeka u evropskim sudnicama se uvode javne galerije, a izvještači štampanih medija uveliko prate sudske procese. Suđenja prate i profesionalni ilustratori koji svojim crtežima upotpunjuju pisane sudske hronike.

Paralelni razvoj društva i medija, koje pratimo kroz cijelo dvadeseto stoljeće, otvara dilemu o granicama preplitanja, s jedne strane principa nevinosti, koji predstavlja osnovni postulat modernog krivičnog postupka, i s druge, načela javnosti koja može da ugrozi presumpciju nevinosti ili prava pojedinca ili šire interese društva. Ova načela navedena su i u katalogu zaštićenih ljudskih prava. Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u članu 6. obezbjeđuje pravo na pošteno suđenje u kojem je sadržana presumpcija nevinosti (svako optužen za kazneno djelo smatrat će se nevinim dok mu se ne dokaže krivnja u skladu sa zakonom). Na drugoj strani, član 10. Evropske konvencije garantuje slobodu izražavanja. U praksi se često javljaju dileme o tome da li sloboda izražavanja može ugroziti, recimo, pretpostavku nevinosti optužene osobe. S jedne strane imamo zaštićene slobode, a s druge potrebu medija ne samo da budu oči i uši javnosti, već da velika suđenja i društvene afere iskoriste u komercijalne svrhe. Evropskom konvencijom i nacionalnim zakonodavstvima regulisana su ograničenja javnosti. U zemljama u tranziciji kakva je Bosna i Hercegovina, uz to još društvo bez demokratske i sa neizgrađenom tradicijom slobodnih i odgovornih medija, ove dileme su svakodnevnice. Na okruglom stolu «Mediji, pravosuđe i policija» (Sarajevo, 14. septembra) strani i domaći eksperti, te predstavnici medija, prezentirali su evropska i domaća iskustva i pokušali pružiti neke praktične odgovore na predhodna pitanja.

Novosti o medijima- na jednom mjestu o aktuelnim medijskim događanjima u Bosni i Hercegovini
Izlazi svakog drugog ponedjeljka na engleskom i bosanskom/hrvatskom/srpskom jeziku.
Tekstovi domaćih autora objavljuju se na jeziku kojim se autor služi.

Izdaje: **Media plan** i novinska agencija **Safax**

Urednik: Zoran Udovičić

Redakcija u Sarajevu:
Patriotske lige 30/III, Sarajevo;
Tel/fax: +387 71 (33) 213 078, 206 542
E-mail: safax-mp@bih.net.ba

Kancelarija u Banja Luci – SOS –
otvoreni telefon za novinare:
Tel/fax: +387 51 307 470

<http://www.mediaplan.ba>

**PREŠTAMPAVANJE DOZVOLJENO
UZ NAZNAKU AGENCIJE I AUTORA**
© 2000 Media plan institut

**Vlada Republike Francuske podržava
izdavanje ovog servisa**

Ograničenja novinara u praćenju sudske problematike

U zapadnim zemljama slobodno informisanje i nezavisni mediji prihvaćeni su kao bitan instrument zaštite društva. Ali, i u tim zemljama sloboda informisanja ograničena je pravima drugih – pošteno suđenje i presumpcija nevinosti (član 6. Evropske konvencije). U Holandiji, čija je iskustva predstavio sudija Bert Mann, predsjednik Regionalnog suda u mjestu Zwolle, presuda se uvijek izriče javno, ali se mediji mogu isključiti iz cijelog ili dijelova sudskog postupka pod uslovima koje propisuje EK (u interesu morala, javnog reda i nacionalne sigurnosti, kad interesi morala ili privatnog života stranaka to traže, ili u opsegu koji je po mišljenju suda bezuvjetno potreban u posebnim okolnostima gdje bi javnost mogla biti štetna za interes pravde).

Sudija u Holandiji uvijek cijeni u kakvom su odnosu interesi javnosti i poštenog suđenja. Mediji su u ovoj zemlji prihvatili pravilo da imena osumnjičenih obavezno navode u inicijalima. Izuzetak su javne ličnosti. Čak se ne navode ni imena pedofila. Uobičajena je diskriminacija elektronskih medija – televizijske kamere i radio mikrofoni su protjerani iz sudnica. Praksa je da kameraman snimi izjavu sudije ispred zgrade suda, ali u sudnicu ne može. Ponekad se dozvoli snimanje čitanja presude. Sudija Mann objašnjava da bi ga kamera dekoncentrisala i odvušla pažnju. To je već postao problem i o tome se u Holandiji vode velike diskusije. S jedne strane dvije trećine holandske javnosti o kriminalu se informiše putem televizije, a s druge, kamera ne može u sudnicu. Sudija Mann koji sebe smatra tradicionalistom kaže da ova praksa nije održiva i da će kamera u narednih deset godina biti pratilac sudskih procesa. Njegovo je mišljenje da bi se problem dekoncentracije sudija mogao riješiti postavljanjem fiksnih kamera u uglovima sudnice.

U Holandiji se pretpostavka nevinosti snažno čuva i sud o tome vodi računa. Često se dešava da sud novinama propiše veličinu slova i stranicu na kojoj će se objaviti demanti kako bi se zaštitio ugled oklevetanog.

Sloboda izražavanja (član 10. EK) često se kosi sa tradicionalnim viđenjem sudskog postupka, ali i sa zaštićenim vrijednostima pojedinca. Kakva je uloga i koje su granice slobode medija? U kojoj mjeri mediji mogu uticati na sudske postupke i da li se ograničenja javnosti kose s pravom na slobodu mišljenja? Ovo su dnevne dileme i česti predmet sudskih sporova. Advokat Anthoni Hudson, stručnjak za medije iz Londona, navodi da novinarske organizacije imaju pravo prigovora na isključenje javnosti, a konačnu odluku donosi sud. Evropski sud do sada je više puta odlučivao o tome da li je došlo do povrede člana 10. EK i da li su restrikcije opravdane (sloboda izražavanja). U jednom slučaju protiv Austrije, Sud je zabranio objavljivanje fotografije optuženog. Presuđeno je da se zabranom objavljivanja fotografije ne krši pravo na informaciju, jer je stajalište suda da fotografija nije informacija.

Komentar – nepoželjna novinarska forma

Vrlo je osjetljivo pitanje novinarskog komentarisanja «živog» sudskog postupka. U principu ne bi trebalo da se ograniči pravo na iznošenje mišljenja, ali Evropski sud stoji na stanovištu da sudovi ne djeluju u vakumu i da je uticaju javnosti naročito podložna porota. Hudson prenosi stav da komentari ne mogu sadržavati izjave koje učvršćuju predrasude i doprinose predviđanju presude. Praktični problem predstavlja i prenošenje detalja iz privatnog života. U jednom slučaju, «Times protiv Velike Britanije», novine su objavile informacije iz dokumenta koji je pročitao na sudu, što je okvalifikovano kao «nepoštivanje suda». Ili, Evropski sud je stao na stanovište da je francuski ministar unutrašnjih poslova prekršio Evropsku konvenciju jer je u izjavi naveo imena pripadnika policije koji su počinili krivično djelo (povreda presumpcije nevinosti). Kad su u pitanju javne ličnosti, sudovi u Velikoj Britaniji dopuštaju prekoračenje slobode i novinari mogu iznositi detalje iz njihovog privatnog života.

U listovima koji njeguju istraživačko novinarstvo, često se postavlja dilema zaštite izvora. Evropski sud je ocijenio da bi izvršenje naredbe nacionalnog suda da novinar otkrije svoj izvor predstavljalo kršenje konvencije.

U BiH nerazumjevanje medija i sudova

Bosna i Hercegovina prihvatila je supremaciju Evropske konvencije i drugih međunarodnih standarda nad domaćim zakonodavstvom. To znači da sve vrijednosti koje se štite u zemljama Evropske unije uživaju zaštitu i u BiH. Međutim, to ne znači da su otklonjene sve pravne i praktične dileme. Dr Hajrija Sijerčić-Čolić, docent na Krivičnom procesnom pravu Pravnog fakulteta u Sarajevu iznijela je tezu da se pravosuđe i mediji više sukobljavaju nego što sarađuju. U tom smislu ona je iznijela sukob teza: prva, sudski proces ne može u svim fazama biti javan, i druga, u krivičnom postupku mora se obezbijediti načelo javnosti. Ona smatra da se mora osigurati tajnost istrage (presumpcija nevinosti). Po njenom mišljenju nije tajna samo postojanje afere. U toj fazi bi službena lica trebala saopštiti samo najnužnije podatke. Tajna su sve činjenice koje mogu štetiti postupku i osumnjičenom. Senzacionalističko pisanje može narušiti presumpciju nevinosti, ali po njenom mišljenju, mediji mogu neovisno od suda prikupljati činjenice. Dr Sijerčić-Čolić iznijela je i tezu da mediji nemaju pravo na proizvodnju sudskog postupka. Na pitanje zašto medijima uskratiti pravo na «proizvodnju postupka», dr Čolić je odgovorila da strahuje da to ne bi uticalo na donošenje odluke. Inače, podržava istraživačko novinarstvo koje se kreće u granicama zakona. Na dodatno pitanje mogu li teći paralelno dva procesa – sudski i novinarski, odgovorila je da se ne može direktno izjasniti. «Ni tvorci američkog ustava nisu dali prednost ni prvom ni šestom amandmanu». Da pitanje nije bez osnova potvrdio je Kantonalni javni tužilac Mustafa Bisić koje je rekao da je tužilaštvo otvorilo deset istraga na osnovu pisanja štampe.

Okrugli sto bio je prilika da se porazgovara o konkretnim problemima aktuelnog odnosa medija, pravosuđa i policije. Na žalost, na ovom skupu bilo je najmanje predstavnika medijskih kuća kao da ih ova tema nije previše zanimala, iako su iznešene i pojedinačne zamjerke o amaterizmu medija. Replicirao je pomoćnik ombudsmena za medije Mehmed Halilović rekavši da se sve greške medija mogu kupiti za jednu KM. Šteta je što za ovu priliku nije napravljena konkretnija analiza medijskog praćena sudskih procesa i afera koja bi poslužila za komparaciju sa evropskim iskustvima. (Emir Habul)

Mediji i izbori

Izborne laži, fotografije i video trake

Dva dana pred početak saveznih izbora u SR Jugoslaviji režimske «Večernje novosti»su jednom fotografijom sa predizbornog skupa u Beranama (nekada Ivograd) ušle u istoriju besprimernog beščašća državnih medija u SR Jugoslaviji sa možda najvećim "biserom"u desetogodišnjoj vladavini Slobodana Miloševića. Na naslovnoj strani tog lista, čiji je neprikosnoveni gazda inače član Glavnog odbora SPS Dušan Čukić, uz to i kandidat na minulim izborima u Novom Beogradu, objavljena je velika fotografija sa Miloševićeve promocije u Beranama u Crnoj Gori, na kojoj nepregledna masa naroda ushićeno sluša i pozdravlja svoga vođu. Međutim, i obični čitaoci primetili su da nešto nije u redu sa tom fotografijom jer je uočljiv broj istih lica i na levoj i na desnoj polovini slike. «Novosti» su, to je bilo lako i bez posebne ekspertize utvrditi, od jedne fotografije napravile dve i tako svojim

čitaocima «dokazale» da je na skupu Miloševićevih pristalica u Crnoj Gori «bilo prisutno oko 100.000 ljudi», umesto 15 hiljada, koliko su javili nezavisni mediji.

Prva registrovana politička fotomontaža, uostalom na brzinu i pomalo nesavršeno izvedena uprkos mogućnostima koje pružaju kompjuteri, tako je ušla i u istoriju srpske fotografije. Udruženje profesionalnih fotografa Srbije je i pored izborne tišine odmah reagovalo jednim oštrim saopštenjem, ukazujući na skandal koji nije zabeležen «čak ni u vreme bivšeg režima». Izgleda da su tu montažu najteže doživeli fotoreporter «Novosti» koji su bili izloženi seriji podsmešljivih pitanja njihovih kolega, nemoćni da brane neverovatnu «ideju u redakciji» koju je sproveo šef foto-službe, Ratko Radetić, inače uvaženi fotoreporter. On nije odgovorio zvanično na brojne napise u nezavisnim novinama, a njegove kolege kažu da je tu «akciju» uredništva lista propratio samo nemoćnim sleganjem ramenima.

«Montažu atrakcija» u preidzbornom vremenu najlakše su izvodile prestoničke tv-stanice koje su posle prelaska Studija B u ruke režima apsolutno zavladaile na teritoriji cele Srbije, sa neznatnim izuzetkom nekoliko tv-stanica u Nišu i nekim manjim mestima koje su nekako uspevale da ipak objave istinite informacije propraćene «normalnim» slikama pa čak i da emituju spotove opozicionih stranaka i prvaka. Na državnim televizijama su se s vremena na vreme uoči izbora mogli videti spotovi kandidata SPO Vojislava Mihailovića i samo ART kanalu su vlasti dozvolile da kandidat DOS-a Vojislav Koštunica ima četiri puta dnevno spot koji je inače basnoslovno plaćen. Nezavisni «Danas» je na svojim stranicama upućivao čitaocima u koje vreme je moguće na tom kanalu videti glavnog Miloševićevog konkurenta koji je, očigledno, i bez takve reklame, po svoj prilici osvojio više glasova nego što je voždov štab i sam vođa mogao i da sanja.

Beskrupuloznoj, prljavoj i siledžijskoj režimskoj kampanji za Miloševića i koaliciju SPS-JUL, pored svakodnevnih panegiričnih priloga o obnovi i izgradnji, svoj prilog je dala i TV Politika koja je, takođe sa skupa u Beranama, javila i to potkrepila slikom da je pored oca Slobodana na mitingu bio i njegov sin Marko. Taj događaj je pao u oči svih koji prate kretanja predsednikove porodice u vreme izborne kampanje, tim pre što je do tog trenutka vladalo uverenje da je Milošević «sklonio» svog sina u Mongoliju ili neku drugu «pravu prijateljsku» zemlju za koju nisu potrebne vize i koja nema fizičke veze sa Evropskom unijom na čijoj je listi zabrane ulaska u te države cela Miloševićeva porodica. U predvečerje izbora gledaoci TV Politike su mogli da vide sina «najčuvenijeg oca» kako stoji iza njegovih leđa i ozbiljno sluša šta tata poručuje «ogromnoj masi naroda», kako je izvestila ta televizija. Doduše, Markovo lice se videlo samo jednu sekundu i nekoliko desetinki, što će utvrditi nezavisni eksperti jedne agencije koja je pratila sve predsedničke kandidate snimajući uredno sve aktivnosti svih stranaka na režimskim TV. Oni su analizom snimka nepobitno utvrdili, jednostavno koristeći slow motion i kompjutersko razlaganje slike, da je snimak Miloševićevog sina i još nekih lica preuzet iz neke druge storije i umontiran u izveštaj iz Berana. Zanimljivo je da Milošević RTS nije emitovao tu montažu. Za sada samo TV Politika može da objasni zašto je to bilo potrebno lansirati gledalištu i ko je nalogodavac te obiteljske scene. Građani Požarevca u kojem Marko ima veliku imperiju u čijem sastavu su kafići, diskoteka, «Bambilend», radio-stanica i ko zna šta još, ne računajući kancelarije odakle se upravlja uvozom nafte i poslovima sa free shopovima, tvrde da predsednikovog sina odavno nema u gradu, a ne viđa se ni u Beogradu već nekoliko meseci. Neki Požarevljani su skloni da odsustvo «velikog biznismena» povežu sa mafijaškim pretnjama kojima je, kako kažu, izložen s vremena na vreme još od nerazjašnjenog ubistva njegovog poslovnog mentora Vlade «Trefa» čije je poslove, zajedno sa udovicom ubijenog, u dobroj meri nasledio. Drugi sugrađani iz rodnog mesta porodice Milošević smatraju da je tata želeo da pokaže na mitingu u Crnoj Gori da «porodično» nastupa pred narodom.

Direktorka JUL-an (Jugoslovenska levica), Mira Marković, supruga šefa SRJ i SPS-a, svoju kampanju diljem Srbije odradila je bez ostalih članova vladarske familije. Priloge sa njenih susreta «sa narodom», RTS je po pravilu objavljivao dva puta, ali montirane drugim redosledom, pa se stvarao virtuelni utisak da je šefovica JUL-a «planetarno» sveprisutna, danju i noću u raznim

gradovima Srbije. Ipak, na dan izbora sve tv-stanice nisu mogle da «našminkaju» sumornu sliku bračnog para sa Dedinja i Požarevca koji su smrknutih lica ubacivali listiće u glasačke kutije, bez ijednog osmeha ili pozdrava malobrojnim fanovima koji su uz nevidene mere bezbednosti pripušteni da budu publika u svečanom kadru - kada vođa obavlja svoju građansku dužnost.

Režimska «Politika» je tokom cele predizborne kampanje, ali i posle izbora, objavila toliko sramnih i ljigavih tekstova o opoziciji i njenim vođama da će jednog dana verovatno biti uputno katalogiziranje tog «doprinosu» Miloševićevoj kampanji kao primer služenja diktatorskom režimu u kojem se viđeniji njegovi podanici utrkuju ko će monstruoznijim smećem više zasuti protivnika i tako se umiliti i još više približiti vođi. U špicu tog orgastičnog izlivanja najružnijih reči svakako je tekst o «liku i delu» dr Vojislava Koštunice objavljen 3. i 4. septembra (u dva nastavka) u kojem je nepoznati autor potpisan sa U(unutrašnja) R(redakcija) zalazio u intimne prostorije predsedničkog kandidata, proglasio njegovog oca «komunističkim ubicom koji je ubio jednog popa posle rata», ismejao njegove stavove i, naravno, proglasio ga «slugom Amerike i NATO». Međutim, nije objavljen samo jedan «sitan» podatak: taj pamflet su samo tri dana pre pojavljivanja u «Politici» pristalice SPS-a ubacivale u sandučiće građana u strogom centru Beograda i davale u ruke svojim istomišljenicima navodeći kako je njihova partija «pronašla ozbiljne dokaze o služenju Koštunice ciljevima stranih sila i krajnje nemoralnom životu koji vodi već godinama». «Politika» je očigledno bila jedno od važnih poštanskih sandučića odakle je sa potpisom UR to dalje odštampano u više hiljada primeraka.

Prema preliminarnim rezultatima izbora, ni to sve nije pomoglo da građani Srbije poveruju pompeznim reklamama, pamfletima, plakatima i video bimovima, pa je Milošević sada suočen sa svojim prvim i najozbiljnijim porazom u svojoj, za sebe kratkoj, a za narod predugoj karijeri državnika i vođe svih Srba. To su Beograđani najbolje videli ujutro na kioscima gde su isključivo primerci «Politike» mogli da se kupe u svako doba dana i noći. Sve ostale novine, a pre svega «Danas», «Blic» i «Glas javnosti» nisu mogle da se nađu i često su građani morali da pozajmljuju jedni drugima dnevne primerke da bi zaista znali šta se dešava u zemlji.

Mali tiraži nezavisnih listova i samo jedna radio-stanica, Radio Index, ipak su obavili džinovski posao pre, za vreme i posle izbora, jer su ovaj put imali neuporedivo brojniju publiku sa mnogo više sluha za «prave» i netačne vesti i podatke. Istini za volju, u unutrašnjosti Srbije lokalni mediji (radio i tv stanice i malobrojni listovi) ogromno mnogo su doprineli, zajedno sa prestoničkim, da se mnogim građanima skine zastor sa očiju. Šta će se dalje dogoditi sa glasovima birača, koji su prvi put u istoriji SRJ shvatili da je Slobodan Milošević i njegov režim «remetilački faktor» buduće «obnove i razvoja», saznaće se tek za nekoliko dana jer odlaganje objavljivanja rezultata izbora i grozničavo traženje «rešenja» za ostanak vožda u fotelji kao da najavljuje novu eru u političkom i društvenom životu SRJ. To vreme očigledno otvara i nove horizonte za medije. (Đorđe Zorkić, BETA Beograd)

Odnos bh televizija prema programskoj šemi

Neiskorištena funkcija programiranja

Jedna od najvažnijih takozvanih «konfor» funkcija video rekordera je mogućnost programiranja snimanja tv programa u željeno vrijeme. Holandani su smislili, a japanci usavršili vrlo praktičnu funkciju koja milionima tv gledalaca, vlasnika ovih naprava, omogućava da na daljinskom upravljaču ukucaju datum i satnicu programa koji žele snimiti, te da se video rekorder u zadato vrijeme sam uključi, snimi željeni program, a onda, takođe automatski, isključi.

Međutim, ova vrlo praktična mogućnost video rekordera, a u zadnje vrijeme i sve popularnijeg DVD rekordera, u bosanskohercegovačkom televizijskom ambijentu ostaje relativno neiskorištena. Razlog nije tehničko neznanje upravljanja ovim spravama, već poprilična aljkavost u planiranju i najavljivanju satnica pojedinih emisija i stvarnog vremena njihovog emitovanja. Često se dešava da zaljubljenici video produkcije, zbog nemogućnosti da u određeno vrijeme sjede pred malim ekranom, programiraju video rekorder da im snimi željeni program. No, kada pokušaju da na kaseti nađu snimljenu emisiju, doživljavaju razočarenje, jer programu nedostaje početak ili kraj, ili, u najboljem slučaju, moraju premotavati kasetu petnaestak minuta, zbog toga što očekivani program nije krenuo na vrijeme.

Dok je postojala samo jedna, državna televizija, za vrijeme dok je BiH bila u bivšoj SFRJ, odstupanja od programske šeme nisu bila prevelika, a po satnicama emisija mogao se čak navijati sat. U međuvremenu tv disciplina je oslabila. U medijskom «boom»-u neposredno nakon rata niče na desetine privatnih i javnih TV stanica koje programsku šemu često sklapaju, na brzinu, često tokom samog emitovanja programa, dok im objavljivanje šeme u novinama služi kao neka vrsta formalne obaveze koja bi trebala samo potvrditi njihovo postojanje u tv eteru. Pojedine emisije, pa čak i informativne, koje bi trebale imati egzaktno vrijeme početka, znale su kasniti i po pola sata. Neki od najavljenih programa, čak, uopšte se nisu emitovali, dok su se na iznenađenje gledalaca naprasno emitovali filmovi ili na brzinu programirani kontakt programi.

Koliko je neozbiljan bio pristup nekih TV stanica prema programskoj šemi odslikava šema jedne sarajevske tv stanice objavljivana u dnevnim novinama u kojoj je doslovno pisalo da se u 20 sati emituje «Intervju dana ili film». Radi se o dvije dijametralno suprotne kategorije tv programa – javnom servisu i zabavnom programu – i neshvatljivo je kako su se gledaoci mogli ostaviti u ovakvoj dilemi šta će biti emitovano. Odstupanje od najavljenih šema je stoga uporne snimače poučilo da video rekorder programiraju da se uključi sat vremena ranije te da se isključi tek kada istekne kaset. Srećom, većina video kaset je trajanja tri sata tako da se na ovaj način možeo doskočiti neodgovornim televizijama..

Kako je vremenom u Bosni i Hercegovini došlo do profesionalizacije rada TV kuća, značajnija odstupanja od programskih šema su postajala sve rjeđa. Institut Media plan je u proljetnom istraživanju strukture TV programa 8 televizijskih stanica uporedio najavljene šeme i stvarno emitovani program od 2. maja ove godine. Promatrane su TVBiH, OBN, Hayat, NTV 99, TVRS, ATV, Bel TV, i NTV Banja Luka.

U programskoj šemi tog datuma na TV BiH primjećeno je da se marketing i pregled programa ne objavljuju u programskoj šemi u novinama. U dva navrata je emitovan i muzički program kojeg nije bilo u najavi, od čega je u 20:11 trajao čak 16 minuta. Najznačajnije kašnjenje je imala emisija o privatizaciji koja je po šemi trebala početi u 15 i 50, a emitovana je tek u 16 i 32. U dva navrata najavljeni programi su počeli i ranije. Tako je emisija «BH u objektivu» počela u 14:16, a po programskoj šemi je trebala u 14:20, dok je emisija «Koncertne aktivnosti u BiH» počela 5 minuta ranije u odnosu na najavljeni termin. Zanimljivo je da su i «Vijesti» najavljene za 18:55 kasnile osam minuta, a treći Dnevnik po šemi predviđen za 23 i 25 počeo je pet minuta kasnije. U odnosu na programsku šemu «Teletabisi» su počeli 7 minuta kasnije, prenos izvlačenja brojeva za Loto – 8 minuta, a muzički program predviđen za 21:10 čak 29 minuta.

Televizija Republike Srpske najveću nesrazmjeru programske šeme objavljene 2. maja u «Nezavisnim novinama» i stvarno emitovanog programa ima u tome što ima veliki broj programa koji su ranije počeli nego što je najavljeno. Najveća «preuranjenost» je bila u slučaju «Banjalučke hronike» koja je emitovana u 18 sati, a bila je predviđena za 18:30. Takođe, film koji je bio predviđen u 22:35 emitovan je sa početkom u 22:19. Čak su i jedne Vijesti «požurile» - umjesto u 22:15 počele su u 22:04. Pored ovoga bilježimo još četiri programa koji su počeli ranije u intervalu od 1 do 4 minute. Promatranog dana zabilježeno je samo jedno kašnjenje i to jutarnjeg programa koji je kasnio šest minuta u odnosu na najavljeni početak.

TV OBN, koji se takođe vidi u skoro cijeloj BiH, imao je samo dva značajnija odstupanja od programske šeme najavljene u listu «Oslobođenje». Politička emisija «Odjeci» umjesto u 17:00 počela je deset minuta ranije. S druge strane emisija «Cinema magic» imala je u večernjim satima zakašnjenje od 7 minuta. Svi ostali emitovani sadržaji nisu odstupali više od tri minute u odnosu na najavljenу šemu.

S druge strane NTV Hayat iz Sarajeva ima mnogo veće odstupanje. Ono je najizraženije do 12:00, kada se gotovo ni jedan program nije u terminu poklopio sa najavom iz «Oslobođenja», dok Vijesti u 10:00 uopšte nisu bile emitovane. Poslije podne najavljeni programi se uglavnom podudaraju sa stvarnim stanjem. Ipak, najveće kašnjenje je napravila emisija «Svijet danas» koja nije počela u 21:10, već 20 minuta kasnije.

NTV Studio 99, takođe iz Sarajeva, imao je svega tri kiksa, ali treba napomenuti da njegov program počinje tek u 14 sati, što je znatno smanjilo mogućnost nesrazmjera. Tako je emisija «Profit» kasnila 15 minuta, reklamna emisija «Telešop» u 18 i 30 uopšte nije emitovana, a «Intervju dana» je trajao čak 35 minuta manje, nego što je bilo najavljeno.

ATV iz Banja Luke, nalik kolegama sa TVRS, 2. maja šest emisija počinje ranije u odnosu na šemu u «Nezavisnim novinama». Najviše su «požurili» u slučaju emisija «Ko nam je kriv» i «Cinema magica» koje su emitovane 19 odnosno 23 minute ranije. Tu je i jedno ozbiljno kašnjenje – film najavljen za 15:50 počeo je u 16:26.

Bel televiziji iz Banja Luke, 2. maja, glavna zamjerka se može dati zato što nije u 22:35 emitovala najavljeni film, već muzičku emisiju. No, osim ovoga, bilježimo još četiri nepreciznosti koje se odlikavaju u po desetak minuta kašnjenja ili ranijeg početka pojedinih programa.

NTV Banja Luka sve do 20:22 se striktno drži najavljene šeme, da bi od tog trenutka krenula u «crnu seriju». Prvo je u to vrijeme emitovan «Mini koncert», koji nije bio najavljen. Potom gledaoci umjesto najava za «informativni», «dokumentarni» i «kulturno-zabavni» program mogu da gledaju sportski program. Poslije toga Vijesti koje su najavljene za 22:25 počinju u 22:54, a dokumentarna emisija «Žene, ljudi i ostali» nabire zakašnjenje od 55 minuta. To rezultira i kašnjenjem filma koji počinje umjesto u 23:40 u 0:22.

Iz samo jednog monitorisanog dana može se zaključiti da na televizijama u BiH još uvijek postoji nesaglasje u satnicama najavljenih i stvarno emitovanih programa. Ovo nije samo problem vlasnika video rekordera, čime smo slikoviti počeli tekst, već ukupnog odnosa prema tv produkciji, a posebno prema gledaocima, zbog kojih uostalom svaka TV kuća i ima smisao postojanja. Obzirom da u BiH još uvijek nije razvijeno medijsko tržište, «nedisciplinovana» televizija neće imati ozbiljnih problema zbog odnosa prema nanajavljenoj tv šemi. Međutim, u zapadnim zemljama, gdje se tv minutaža promatra isključivo kao vrlo vrijedna roba, dakle prvenstveno kroz prizmu novca, ovakvo nesaglasje najavljenog i emitovanog bi bilo pogubno. Primjera radi, prošle godine na francuskoj državnoj televiziji Dnevnik je trajao tri minute duže od predviđenog. Kompletна redakcija je bila suspendovana, jer je Izvršni odbor procijenio da je oštećen termin reklama, a time i izvršen udar na finansijsku stabilnost televizije.

(Radenko Udovičić)

V I J E S T I

Jedinstveni TV pool u Sidneju

(Sarajevo/Safax) Novinari TV Republike Srpske i TV BiH po prvi put nastupaju u zajedničkom TV pool-u koji pokriva Olimpijske igre u Sidneju. Sportski događaji se emituju na ove dvije televizije pod firmom Javnog servisa BiH i sa jednim komentatorom za cijelu teritoriju

zemlje. U programskom, produkcijskom i marketinškom pogledu Olimpijada predstavlja najveći domet dosadašnje saradnje u sistemu javnog emitovanja u BiH i predstavlja temelj budućeg Javnog servisa BiH, koji još u pravom smislu nije operativan, niti ima vlastite frekvencije.

Predsjedavajući Vijeća za štampu BiH stranac

(Sarajevo/Safax) Lord John Walkeham je imenovan za prvog predsjedavajućeg Vijeća za štampu BiH. Njegovo imenovanje je izvršila Nezavisna komisija za medije (IMC), a potvrdila su novinarska udruženja iz cijele BiH, koja su još ranije, zajedno sa međunarodnom zajednicom, utemeljila ovu instituciju. Inače Lord Walkeham predsjedava Vijećem za štampu Velike Britanije.

Vijeće za štampu BiH sastavljeno je od šest predstavnika štampe i šest predstavnika javnog mnijenja te predsjedavajućeg. Vijeće ima veliku ulogu u samoregulaciji štampe u BiH u skladu sa novinarskim Kodeksom kojeg su sačinili svih pet novinarska udruženja u BiH. Značajna funkcija Vijeća biće rješavanje prigovora javnosti upućenih magazinima i novinarima. Ovo će biti slobodan, brz i jednostavan servis s ciljem rješavanja sporova na miroljubiv način. Međutim, Vijeće za štampu neće biti u mogućnosti da izdaje finansijske kazne, suspenzije niti zabrane za rad novina i magazina. Po nalogu Vijeća, štampani mediji će biti dužni da objave ispravku, demanti ili izvinjenje na vidnom mjestu, ukoliko se pokaže da je list pogriješio ili nekoga povrijedio.

Vijeće za štampu će, međutim, operativno sa radom početi tek početkom 2001. godine.

Zahtjev za dozvolu političkog marketinga privatnim radio stanicama

(Sarajevo/Safax) Asocijacija privatnih lokalnih radio stanica BiH zatražila je od Nezavisne komisije za medije (IMC) da preispita svoju Odluku o zabrani plaćenog političkog marketinga u vrijeme izborne kampanje. Ova asocijacija smatra da će ostanak na snazi ove odluke zadati težak udarac samoodrživosti privatnih radio stanica u BiH, za šta se uostalom, kako se kaže u saopštenju, upravo i zalažu predstavnici međunarodne zajednice, koji i stoje iza ove zabrane.

Asocijacija privatnih lokalnih radio stanica podsjeća IMC i sve druge međunarodne i domaće institucije koje se bave pitanjima medija, da su članice ove asocijacije u toku izborne kampanje za lokalne izbore u aprilu ove godine praktično finansirale izbornu kampanju plaćajući produkciju izbornog programa i podmirujući troškove nastale korištenjem studija i angažmanom novinara, tehničara i drugih resursa.

Nezavisna komisija za medije je, na preporuku Visokog predstavnika u BiH, pred ovogodišnje proljetne lokalne izbore proširila odluku o zabrani političkog marketinga u javnim radio i TV kućama i na privatne elektronske medije, kako bi se spriječio uticaj najbogatijih političkih partija posredstvom komercijalnih ugovora na privatne medije. Po mišljenju asocijacije, time su privatne stanice direktno spriječene da ostvaruju dohodak i stvaraju uslove za samoodrživost na bh medijskoj sceni. Zauzimajući isti stav prema javnim i privatnim stanicama, kaže se dalje u saopštenju, IMC je dovela privatne elektronske medije u neravnopravan položaj u odnosu na javne medije koji sredstva dobijaju iz budžeta općina, kantona i entiteta i koji, po svom statusu i registraciji, imaju obavezu javnog informisanja građana.

Marija Topić Crnoja urednica informativnog programa TV BiH

(Sarajevo/Safax) Nekadašnja urednica na Erotelu Marija Topić-Crnoja 7. septembra postavljena je za urednika informativnog programa TV BiH, dok su njeni zamjenici Mirjana Micevska i Rasim Borčak. Bivšu urednicu Erotela na funkciju je postavila međunarodna zajednica zbog njenih novinarskih kvaliteta, ali i kooperativnosti koju je pokazala prilikom zabrane rada Erotelu. Poseban značaj ovom postavljenju daje činjenica da je Topić-Crnoja po nacionalnosti Hrvat i to da dolazi sa teritorija koje većinski nastanjuju Hrvati. Vjeruje se da će njen dolazak na TV BiH otvoriti vrata masovnijem dolasku hrvatskog novinarskog kadra, kako u buduću Federalnu televiziju, tako i na Javni servis BiH.

Kako uložiti prigovor

(Sarajevo/Safax) Nezavisna komisija za medije u BiH objavila je proceduru na koji način je moguće uložiti prigovor za slučaj nepoštivanja medijskih pravila i standarda u uređivanju radio i tv programa. Prigovor na sadržaj programa koji odstupa od standarda koje je donijela Komisija prvo se upućuje stanici koja ga je emitovala, a zatim Nezavisnoj komisiji u slučaju da odgovor nije zadovoljavajući. Rok za dostavu prigovora je 14 dana od dana emitovanja, koliko iznosi i obaveza radio i tv stanica da čuvaju snimke emitovanog programa. Prigovor može uložiti bilo koji pojedinac i organizacija. Više pojedinosti na www.imcbih.org ili na telefone: 033/651 085 (Sarajevo), 051/211 043 (Banja Luka) i 036 / 325 775 (Mostar).

Potvrđena zabrana rada Bošnjačkoj televiziji

(Sarajevo/Safax) Vijeće Nezavisne komisije za medije u BiH (IMC) na redovnom sastanku 25. i 26. septembra, djelujući u funkciji žalbenog tijela, podržalo je Odluku generalnog direktora IMC-a od 18. avgusta 2000. u kojoj se odbija zahtjev za izdavanje dugoročne dozvole Bošnjačkoj televiziji (BRT) iz Sarajeva. BRT momentalno treba prestati sa emitovanjem programa. Vijeće je takođe podržalo Odluku generalnog direktora od 9. juna 2000. u vezi Radio Ferna kojom se stanici izriče novčana kazna od 500 KM zbog kršenja IMC Kodeksa o uređivanju radio i TV programa, član 1.2 "Pristojnost i uljudnost" i član 1.3 "Vjera". Pored toga, odluke Odbora za implementaciju o TV Silva i RTV BiH takođe su podržane. U skladu sa odlukama Vijeća, TV Silva treba prestati sa emitovanjem programa, dok RTV BiH mora platiti novčanu kaznu u iznosu od 5000 KM zbog kršenja IMC Kodeksa o reklamiranju i sponzorstvu.

Pored toga, Vijeće je imenovalo profesora Wolganga Benedeka na mjesto zamjenika predsjedavajućeg Odbora za implementaciju. On je zamijenio profesora Javier Diez-Hochleitnera koji je dao ostavku na svoju funkciju zbog novih profesionalnih obaveza. Odbor za implementaciju IMC-a će imati šest članova, od kojih je četvoro građana Bosne i Hercegovine.

Pritisci na novinare i u Sloveniji

(Ljubljana/Safax) Politicki i ekonomski pritisci na medije odnosno na novinare ozbiljno ugrožavaju novinarsku profesiju na lokalnom nivou, zaključeno je na okruglom stolu u Ljubljani, koji je u okviru projekta Phare organizovao sindikat novinara Slovenije 19. septembra.

U raspravi u kojoj su učestvovali novinari lokalnih medija i vlasnici nekih od njih, bilo je riječi o statusu, ulozi i položaju lokalnih novinara i novinara-dopisnika iz provincije.

Na skupu pažnju je posebno pobudilo saznanje o strahu lokalnog dopisnika od lokalnih moćnika, što se nije smatralo da je slučaj u Sloveniji.

Pro plus i na radiju

(Ljubljana/Safax) Oko polovina slušalaca radija u Sloveniji ima mogućnost da na svojim lokalnim radio-stanicama svaki sat slušaju vijesti pripremljene u produkcijskoj kući Pro plus.

Tako je Pro plus, koji proizvodi izuzetno gledanu informativnu emisiju «24 sata» na POP TV, proširila svoju djelatnost i u okviru posebne redakcije počela pripremati i vijesti za radio, koje sada otkupljuje 13 radio-stanica iz čitave Slovenije.

Svoje usluge Pro plus naplaćuje tako što mu konzumenti njegovih usluga ustupaju reklamni prostor prije ili poslije emisije vijesti u njegovoj produkciji. Desetočlana ekipa radio-vijesti je sa radio-stanicama povezana i preko Interneta. Na tom mediju Pro plus već tri godine intenzivno razvija i svoj elektronski časopis.

ANEM i B292 poboljšavaju čujnost

(Beograd/B292) Asocijacija nezavisnih elektronskih medija (ANEM) i Radio B2-92 iz SRJ su objavili da će se radijus prijema programa ANEM-a i Radija B2-92, kao i programa u produkciji drugih jugoslavenskih nezavisnih medija dalje proširiti, u okviru projekta solidarnosti koji koordinira Svjetska asocijacija lokalnih radio-stanica u kojoj se konstantno povećava broj članova iz regiona jugoistočne Evrope.

Rumunske nevladine organizacije su se nedavno priključile ovoj akciji, složivši se da u sklopu svog eksperimentalnog radio-televizijskog programa emituju programe Radija B2-92 kao i TV programe iz informativnog paketa ANEM-a, uključujući i programe u produkciji VIN-a i TV mreže.

Namjera ANEM-a i Radija B2-92 je da i dalje rade na širenju radijusa prijema nezavisnih elektronskih medija iz Jugoslavije s ciljem pokrivanja cijele regije Balkana i svih teritorija koje naseljavaju nacije ili etničke manjine iz Jugoslavije.

Savjet Media plan Instituta:

Prof. dr. Muhamed Nuhić, Hamza Bakšić (Sarajevo); Perica Vučinić (Banja Luka); mr. Lenart Šetine (Ljubljana); prof. dr. Mario Plenković (Zagreb); mr. Louis de la Ronciere (Paris); mr. Aleksandar Todorović (Montreux); prof. dr. Slavo Kukić (Mostar); prof. dr. Miroljub Radojković (Beograd).